

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige Berichten januari 1990

Baard, I.; Jorna, F.; Brummans, A.; Hemels, I.; Jong, H. de; Jonge, K. de; ... ; Voerman, J.

Citation

Baard, I., Jorna, F., Brummans, A., Hemels, I., Jong, H. de, Jonge, K. de, ... Voerman, J. (Eds.). (1990). Bestuurskundige Berichten januari 1990. *Bestuurskundige Berichten*, 5(1). Retrieved from <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233297>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <http://hdl.handle.net/1887.1/item:3233297>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

**JAARGANG 5
JANUARI**

5	STAGEBERICHTEN
7	BESTUURSPRAKTIJKEN
10	DE VIJFDE BESTUURSLAAG
14	DE ERFENIS VAN VAN MIERLO
16	SYMPOSIUM
22	JOUKE FUKUYAMA
25	VAN HET BESTUUR
26	HONGARIJE, 23 OKTOBER

BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN

1 90

OFFICIEEL ORGAAN VAN DE BESTUURSKUNDIGE INTERFACULTAIRE
VERENIGING LEIDEN

INHOUD

- 3 voorwoord
- 4 Waalkens: handelsreiziger in politiek
- 5 stageberichten
- 7 bestuursprakrijken
- 9 tentamentijd
- 10 de vijfde bestuurslaag
- 12 ingezonden brief
- 14 de erfenis van Van Mierlo
- 16 symposium
- 17 bestuurskundige in carrière
- 18 bezuinigen, moeilijk hè?
- 20 Ruud Lubbers, manager in politiek
- 22 Jouke Fukuyama
- 23 de zwarte doos en hoe het verder moet
- 25 van het bestuur
- 26 hongarije, 23 oktober

"BB" NEEDS YOU!

Hallo allemaal,

Ons blad is het vijfde bestaansjaar in gegaan. Een aantal redacties zijn die jaren bezig geweest "B.B.-nummers" gestalte te geven. Hierbij heeft "B.B." een eigen gezicht gekregen en is er hard aan een nieuwe formule gewerkt.

Wij zijn nu op zoek naar personen die ons werk willen voorzetten.

ONZE GEDACHTEN GAAN UIT NAAR

VIJF TOT VIJF PERSONEN DIE:

- enthousiast zijn;
- van een jaar aanpakken houden;
- enige schrijffervaring hebben (niet verplicht).

WIJ BIEDEN:

- een boel gezelligheid;
- plezier;
- schrijffgenot;
- één jaar top-amusement.

Vooraf degenen die ervaring hebben met Word-Perfect zijn van harte welkom.

BEL VOOR VERDERE INFORMATIE:

Frans 079 - 314690
Irene 071 - 124829

WE WANT YOU!

COLOFON

ISSN: 0920-5772

5e jaargang, nummer 1. Een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden. Verschijnt vier maal per jaar.

Hoofredactie

Irene Baard en Frans Jorna

Redactie

Irene Baard, Angelique Brummans, Daniëlle Hemels, Henk de Jong, Karin de Jonge, Frans Jorna, Ingrid Quarles, Hans Steensma en Joost Voerman

Lay-out

Henk de Jong en Joost Voerman

Medewerkers aan dit nummer

Tjeerd de Groot, Job de Kruiff, Harry Leeuw, Saskia Ligthart, Mathilde van de Ven en Jouke de Vries

Cover design

Richard de Wit

Advocaten

Irene Baard
telefoon: 071-124829

Redactieraad

Mw. M.L. Gevers-Breusers, Jouke de Vries, Dhr. D. Kaphorst, Irene Baard en Frans Jorna

Redactieadres

B.I.L.(BB)
Vakgroep Bestuurskunde
Wassenaarseweg 52
Postbus 9555
2300 RB Leiden
071-273696

Abonnementen

B.I.L.-leden ontvangen de BB gratis. Voor niet-leden bedraagt de abonnementsprijs Fl. 16,- per jaar. Over te maken op bankrekeningnummer 56.65.22.373 t.n.v. "BB" of op giro 9013 van ABN Leiden o.v.v. "BB rek. nr. 56.65.22.373; Abonnement"

Druk

Drukkerij Faculteit der Sociale Wetenschappen

Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven, is deze niet noodzakelijkerwijs die van de hele redactie.

VOORWOORD

Een decennium is begonnen. De acht heeft plaats gemaakt voor een negen. Van Agt zorgde al voor opschudding.

De Vries analyseert in dit nummer Fukuyama, die in de zomer van 1989 het einde der geschiedenis beschreef.

De BB-cyclus Europa '92 maakt plaats voor bestuurspraktijken, een nieuwe rubriek in Bestuurskundige Berichten waarin mensen uit de bestuurspraktijk - ambtenaren, politiek bestuurders - aan het woord worden gelaten over de gang van zaken in de praktijk van dat onderdeel van het openbaar bestuur waarin zij werkzaam zijn.

Quasi-oplossingen voor parkeerproblemen worden gevolgd door complexe bezuinigingen.

Zwarte toverdozen lokken reacties uit terwijl de discussie over de vijfde bestuurslaag weer opblaait. Oplossingen worden wellicht voorgedragen bij internationale vergelijking tijdens het symposium in april.

De relatie tussen Waalkens en D66 is te vinden in het gebied van de stages. Het testament van Van Mierlo wordt geopend.

Nog één maal wordt het boek over de politiek manager besproken.

Een sfeer-impressie van onze redacteur ter plaatse Harry F. Leeuw doet deze BB zonder vier bladen voor eigen aantekeningen (naar we mogen hopen) eindigen bij de boekhandel.

De BB-redactie, zoekend naar nageslacht zonder gemeenschap laat U met bonzend hart achter met het meest recente produkt: BB 1.

WAALKENS: HANDELSREIZIGER IN STUDENTEN

Hij is (bijna) drie jaar de stagecoördinator van de studierichting bestuurskunde en is in woord en gebaar een opvallende verschijning op de vijfde verdieping van Gebouw 5. Gerard Waalkens(27) was nog student-assistent bij prof. Van Braam toen deze hem vroeg om het stagegebeuren op poten te zetten. Sindsdien doorkruist de (ex-)student J.B.W. stad en land om stageplaatsen 'te regelen' en is zijn onbereikbaarheid voor studenten fenomeenaal. Niettemin verraste de BB Waalkens met een bliksembezoek.

DANIELLE HEMELS EN
HANS STEENSMA

Waalkens: "Een half jaar voordat de eerste bestuurskunde student zou gaan afstuderen ben ik begonnen. Ik vond het een uitdaging om iets dat alleen nog op papier bestond - 'integratieproject' en stagecoördinator- vorm te geven". De vorm is inmiddels gevonden. Waalkens, sigaren rokend en gestoken in een Boss pak (?), noemt zichzelf 'een soort handelsreiziger in studenten'. Wat heeft hij in zijn koffer? "Op het gebied van het openbaar bestuur hebben wij (!) een van de beste studierichtingen die er op het moment zijn. De jongheid van de studie maakt dat wij veel actuele kennis in huis hebben en flexibel kunnen anticiperen op de vraag. Wij leveren een kwaliteitsprodukt in de vorm van 'eagere' studenten die graag met hun stage en hun scriptie willen presteren." Het schertst zijn verbazing dat "best wel vaak 'klussen' worden gedaan door studenten die op een 'verrekte' hoog niveau staan. Daarnaast signaleert Waalkens het probleem van de 'eigen'-concurrentie. Dat is het geval wanneer meerdere studenten azen op één stageplaats. De reden hiertoe is, aldus de stagecoördinator, de 'begeisterende' manier waarop sommige docenten een onderwerp belichten. <"Is MD soms het stokpaardje van Baltus?"> Een ander probleem is de onbekendheid bij de arbeidsmarkt met het 'produkt' bestuurskunde. Waalkens:"Bij de overheid weten ze wel wat bestuurskunde is. Daar zijn ze dagelijks met bestuurskunde bezig. In het bedrijfsleven blijf ik het verschil uitleggen

tussen bestuurs- en bedrijfskunde. Ik gebruik dan vaak de metafoor van het Frans versus het Duits. Beide hebben de overeenkomst Romaanse taal, maar zijn afzonderlijk héél verschillend. Probeer maar eens met je schoolfrans een kopje koffie te bestellen in Rome!"

Waalkens doet alleen zaken met studenten die weten wat ze willen. Met slechts een verlanglijstje gaat hij niet op zoek. Hij wil een min of meer uitgewerkte onderzoeksvraag. "Bestuurskunde is een goed produkt dat qua stage goed wordt opgepakt. Qua baan verkoop je niet alleen een produkt, maar ook mensen met hun eigenschappen. Dan gaat het om een concurrentieslag waarin de student zichzelf moet bewijzen. De kwaliteit van het produkt wordt niet zozeer bepaald door de studieresultaten, maar door de verkooptechniek." Waalkens preekt stichtend over de 'kick' die je als BSK-er moet hebben om bij de overheid te gaan werken. "Je moet niet willen werken voor de winst, maar voor de dienstbaarheid aan de samenleving. Wat dit aangaat koester ik donkerbruine vermoedens ten aanzien van spijtpotanten, studenten die uitgeloot zijn bij bedrijfskunde en nu bestuurskunde studeren." En tegen het argument dat de overheid zo slecht zou betalen: "Excusez un peu, ik heb geen klagen. Mijn kilometervergoeding is beter dan die in het bedrijfsleven!"

Zo maar tussendoor, zich bewust van de bijzondere positie die hij inneemt, zegt Waalkens: "Ik ben geen wetenschapper. Als ik zou moeten promoveren dan ga ik huilend naar huis."

Ondanks zijn acht jaar studie-ervaring is Waalkens ambivalent ten aanzien van een tweede stage in het curriculum bestuurskunde. Hij voelt er enerzijds niets voor om, net als in Twente, een 'jongerejaars-stage' in te voeren. Hij verdedigt de officiële lijn: één stage in het integratieproject. Zijn behoudendheid doet hem vrezen voor 'éénrichtingsverkeer'. Een jongerejaars zou een organisatie niets te bieden hebben en (dus) niet interessant zijn voor die organisatie. Anderzijds verhaalt Waalkens enthousiast over de 'snuffel-stage',

die hij tijdens zijn studie heeft gelopen bij de Technische Dienst van de gemeente Eindhoven. Deze officieuze ervaring werd nota bene de basis voor zijn eind-scriptie. Tot zover de stage.

Waalkens is twee jaar zakelijk redacteur en fotograaf geweest van de BB van Rechten, 'Trias'. Vanuit die ervaring draagt hij de BB een warm hart toe en levert hij opbouwende kritiek. "Maak jullie blad meer herkenbaar door vaste onderwerpen op te nemen. Het wordt toch gelezen! Wat er staat komt toch over!" (OK, mw Gevers is de volgende in de galerij-red.)

Tot besluit geeft Waalkens een statement ter overdenking: "Wat nog ontbreekt en wat ik graag zou zien is het volgende. Een jurist presenteert zich als jurist. Een bestuurskundige echter komt er nooit openlijk voor uit: ik ben bestuurskundige. Wij zijn te weinig trots op wat wij zijn. Dat vind ik jammer. Wij hebben een verrekte mooi produkt."

Gerard Waalkens

STAGEBERICHTEN

Jacco Post studeert sinds 1985 bestuurskunde aan de Universiteit Twente. In het begin van zijn derde jaar werd zijn belangstelling gewekt om bij een politieke partij stage te lopen.

KARIN DE JONGE

Stages bij politieke partijen in Den Haag genieten een constante populariteit, alleen bij D66 was er vijf jaar geen stagiaire meer geweest. Dit hoorde hij op een ouderdag (voorlichtingsdag voor ouders van eerstejaars) van stagecoördinator Wijchers.

De meeste politieke partijen vereisen een lidmaatschap van hun stagiaires en enige affiniteit met de partijideologie. D66 springt daar losjes mee om. Jacco was lid van de partij, maar niet actief.

Een jaar voor de aanvang van de stage, tijdens de reguliere bijeenkomst voor aankomende stagiaires, kreeg het voornemen meer gestalte. Er werd contact gelegd met Bert Bakker, een ex-bestuurskundige uit Twente, die na zijn stage bij D66 als beleidsmedewerker een baan had gekregen. Mede door deze kruiswagen ondervond Jacco geen moeilijkheden om de stageplaats te krijgen.

Het kennismakingsgesprek vond plaats in januari '89 plaats met Bert Bakker en kamerlid Louise Groenman. Daar werd besloten dat Groenman Jacco's stagebegeleidster zou worden en dat zijn opdracht in de sociaal-economische sfeer zou komen te liggen. Tijdens een tweede ontmoeting werd de probleemstelling geformuleerd: hoe zou de langdurige werkloosheid in de jaren '90 in de visie van D66 kunnen worden opgelost. Opmerkelijk is dat dit bijna los wordt gedaan van de begeleidende docent aan de universiteit. In Leiden wordt nauwer samengewerkt met de docent, terwijl dat in Twente meer bij de afstudeeropdracht gebeurt. Deze laatste scriptie heeft een theoretischer karakter dan het stageverslag. De Leidse bestuurskunde opleiding heeft deze twee opdrachten samengenomen.

VERKIEZINGEN

De stage zou half september aanvangen, maar om nog iets van de verkiezingssfeer te proeven, begon Jacco eind augustus. "Het was aanvankelijk erg stil op het Binnenhof, want alle politici waren op verkiezingscampagne in den lande. Maar de vergaderingen waren interessant om bij te wonen, vooral als die voor de pers gesloten waren. De periode van de kabinetsformatie was een spannend; 's avonds hoorde je bij actualiteitsrubrieken de onderwerpen waar overdag over gediscussieerd was.

D66

DEMOCRATEN

Achteraf was het jammer dat het kabinet gevallen was, tot eind november lag het kamerwerk helemaal stil. Juist dat was mijn motivatie om bij D66 stage te lopen:

helpen met speeches schrijven, amendementen indienen, vragen voorbereiden, enz. In december heb ik samen met een beleidsmedewerker vragen opgesteld in het kader van het begrotingsonderzoek door de Tweede Kamer bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Onduidelijkheden of onjuistheden moesten naar voren gebracht worden bij verschillende nota's, o.a. Rapportage arbeidsmarkt en Nota inkomensbeleid. Daarnaast heb ik ook mondelinge vragen voorbereid die door een kamerlid gesteld zouden worden aan de minister de Vries over bijstandsuitgaven en algemeen departementaal beleid.

GROTE PARTIJEN

Bij de grote politieke partijen hebben de kamerleden een persoonlijk medewerker en daarnaast zijn er beleidsmedewerkers. Bij D66 zijn er alleen beleidsmedewerkers en wel voor ieder kamerlid ongeveer één. De beleidsmedewerkers houden zich bezig met vragen van kiezers, het lezen van rapporten en het afhandelen van lopende zaken. Zij fungeren als sluis voor een kamerlid; ontvangen belangrijke post, praten kamerleden bij over bepaalde onderwerpen en schrijven vaak het concept voor de inbreng van een kamerlid. Omdat iedereen een aparte portefeuille heeft, zijn contacten onderling niet noodzakelijk. Ieder is vrij individualistisch; het is niet een organisatie waar sprake is van belangentegenstellingen. Er heerst wel een cultuur van 'scoren', deels vanwege eigen belang

en deels om de partij in de publiciteit te brengen.

LEUKE ERVARING

De nota over langdurige werkloosheid is inmiddels af en zal waarschijnlijk worden gebruikt als intern discussiestuk en bij de begrotingsbehandeling van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Een leuke ervaring waren de gesprekken die Jacco heeft gehad met mensen in het 'veld', zoals de secretaris van de SER, een projectleider van heroriënteringsgesprekken en een arbeidsmarkt onderzoeker.

Gevraagd naar de meest opmerkelijke gebeurtenis tijdens de stage: "dat was toch wel het moment dat Van Mierlo onder spanning het terugtreden van D66 uit de informatie aan de fractie voorstelde."

BESTUURSPRAKTIJKEN

Bestuurspraktijken is een nieuwe rubriek in Bestuurskundige Berichten waarin mensen uit de bestuurspraktijk - ambtenaren, politiek bestuurders - aan het woord worden gelaten over de gang van zaken in de praktijk van dat onderdeel van het openbaar bestuur waarin zij werkzaam zijn.

FRANS JORNA

In dit nummer een interview met dhr. Van de Ven, ambtenaar in de Gemeente Helmond, een gemeente met ongeveer 69.000 inwoners. Hij is Chef van het Staffbureau van de Gemeentesecretaris en Plaatsvervangend Hoofd van de Hoofdafdeling Bestuurszaken, waar hij tevens fungeert als Medewerker van de Afdeling Beleidscoördinatie van de Secretarie.

"Welke werkzaamheden vallen onder uw functies?"

"Het Staffbureau, waar ik werk, beheert als onderdeel van het Secretariaat van de Gemeentesecretaris, de adviesprocedure aan het College van Burgemeester en Wethouders. Dit omvat de agendering en verslaggeving van alle vergaderingen van het College, waarbij het Secretariaat er zorg voor draagt dat alle voor het betreffende beleidsproces relevante disciplines betrokken worden bij de beleidsvorming. Mijn taak hierbij is het adviseren van de Gemeentesecretaris op allerlei gebieden, waarbij ik mij toegespitst heb op planning en organisatie, en het verrichten van alle werkzaamheden die mij door de Secretaris toegewezen zijn.

Op de Hoofdafdeling Bestuurszaken is mijn functie tweeledig: enerzijds ben ik Plaatsvervangend Hoofd, waarbij ik fungeer als praatpaal voor alle beleidscoördinatoren, anderzijds ben ik Medewerker van de Afdeling Beleidscoördinatie, in het kader waarvan ik mij bezig houd met de Operatie Heroverweging Uitgaven en Inkomsten van de Gemeente Helmond."

"Het lijkt me interessant om, gezien uw duidelijke betrokkenheid bij de organisatie en coördinatie van het ambtelijk apparaat, in te gaan op de verhoudingen tussen het ambtelijk apparaat, de wethouders en de raadsleden. Hierbij zou ik de volgende stelling willen plegen: De wethouders geven leiding aan het ambtelijk apparaat dat hen dient."

"Het zijn inderdaad in toenemende mate de wethouders, in plaats van de topambtenaren, die direct leiding geven aan het ambtelijk apparaat. Deze politieke leiding heeft een aantal negatieve consequenties. Objectieve, neutrale advisering wordt steeds moeilijker; het is meer en meer de politiek die concrete beleidsvoornemens formuleert die het ambtelijk apparaat dan moet onderbouwen met gegevens en argumenten. Op deze manier ontstaat een departementaal organisatie-model waarin elke wethouder afzonderlijk de leiding heeft over een deel van het bestuursapparaat; in grotere gemeenten is de collegialiteit al voor een groot deel verdwenen. Het ambtelijk apparaat verbrokkelt op deze manier."

"Kan men hierbij spreken van een groeiend professionalisme van de wethouders tegenover amateurisme van de overige raadsleden?"

"Het is inderdaad zo dat, met een groeiende bemoeienis van de wethouders met het ambtelijk apparaat, er een grotere kennis van zaken van de wethouders vereist wordt. Tegelijkertijd moet men echter constateren dat ook de Raad emancipeert: men durft nee te zeggen en wil bij het beleid betrokken worden.

Politieke verkoopbaarheid van voorstellen van het College wordt belangrijker en dus wordt van de ambtenaren gevraagd te anticiperen op de opinies in de Raad. Deze anticipatie brengt onvermijdelijk contacten tussen raadsleden en ambtenaren met zich mee, zodat de contacten, ondanks de sterkere greep van de wethouders op het ambtelijk apparaat, intensie-

ver worden. Deze tegenstelling leidt weer tot een grote manoeuvreerruimte voor de ambtenaren, waardoor de uiteindelijke uitkomst van alle interacties in hoge mate afhankelijk van de loyaliteit van de ambtenaren, die tot nu toe verbazingwekkend groot is.

Men kan voor deze processen twee normatieve modellen onderscheiden: 'Politiek primaat ligt bij de Raad' versus 'College van Burgemeester en Wethouders bereidt beleid voor en voert het uit'. Bij strikte hantering van het eerste model in situaties waarin alle participanten een bepaalde mate van vrije ruimte hebben, kan een systeem waarbij hechte directe contacten tussen ambtenaren en raadsleden meer regel dan uitzondering zijn zo ontvallen, dat beleidsvoorstellen uit het ambtelijk apparaat direct behandeld worden in Gemeenteraadsvergaderingen. Het College rest dan slechts de functie van beleidsuitvoering. De bestuurders, die de voor het leidinggeven noodzakelijke deskundigheid op de betreffende beleidsvelden bezitten, worden buiten spel gezet, zodat het ambtelijk apparaat bij de beleidsvorming een kennismonopolie op kan bouwen en bovendien de verantwoordelijkheid voor zijn aandeel in de beleidsvorming af kan schuiven. Dit systeem is niet in overeenstemming met de wet, ook bij beleidsvorming is oorlog te belangrijk om alleen aan de generaals overgelaten te worden.

Een variant op dit eerste model is een systeem waarbij burgers en ambtenaren op laag niveau gezamenlijk in commissies beleid voorbereiden, dat vervolgens wordt besproken in de Raad. Ook hier kan men constateren dat de professionele ambtenaren, door hun deskundigheid, een overwicht hebben. Inspraak op deze manier wekt betrokkenheid bij de burgers, maar het heeft duidelijke schaduwkanten. Het uiteindelijke resultaat zal altijd aan politieke controle onderhevig moeten zijn, zeker indien het financiële implicaties kent.

Het tweede model, het College bereidt het beleid voor en draagt zorg voor de uitvoering, moet in principe als uitgangspunt dienen, maar dit model brengt een probleem met zich mee waaraan ik al eerder heb gereffereerd: departementalisering."

"Ook Prof. Bekke signaleert in 'Lokaal Bestuur in Nederland' dit probleem. Samengevat zegt hij: "De centrifugale krachten bij de expansie van het ambtelijk apparaat leiden tot onduidelijk begrensde taken en bevoegdheden: in de structuur in de vorm van verbrokkeling, afwe-

zigheid van lange-termijndoelstellingen, weinig coördinatie en gebrekkige informatiekkanalen'; in het menselijke vlak in het gebrek aan leidinggevende capaciteiten."

"Inderdaad; om dit proces te doorbreken hebben wij bij de organisatie van het ambtelijk apparaat een model gehanteerd waarin beleidscoördinatie plaatsvindt in twee fasen. In de eerste fase vindt de coördinatie plaats binnen de afdelingen. Deze eerste fase wordt overkoepeeld door een tweede fase waarin door zogenaamde stuurgroepen gecoördineerd wordt; hierin hebben ambtenaren van de betrokken afdelingen, ambtenaren van de Afdeling Beleidscoördinatie van de Secretarie en één of meerdere wethouders (al naar gelang het beleidsveld ressorteert onder meerdere portefeuilles) zitting. Op deze wijze worden alle participanten betrokken bij de coördinatie, waardoor men beter van wederzijdse afstemming kan spreken; het primaat blijft echter bij de politiek.

Dit systeem werkt naar mijn mening het beste in de huidige situatie. Indien we aanknopen bij de uitspraak van Prof. Bekke, zien we het volgende. De verbrokkeling wordt tot staan gebracht door wederzijdse afstemming. Lange-termijndoelstellingen krijgen meer kans door de aanwezigheid van ambtenaren in de coördinatiestructuur; de coördinatie is niet alleen sterker maar ook effectiever doordat alle participanten erbij betrokken worden.

De informatiekkanalen worden verbeterd doordat ook ambtenaren van de lagere niveau's, die de informatie verzamelen, en van de middenniveau's, die de informatie doorgeven, betrokken worden in de coördinatie waardoor de informatiekkanalen beter worden en informatiekleur en -vorming minder kans krijgen.

Een nadeel is wel dat de bestuurder in een vroeg stadium betrokken wordt bij de informatievergaring en beleidsvorming, zodat hij als het ware op de stoel van de ambtenaar komt te zitten. De zakelijke advisering kan zo in het geding komen, maar de bestuurder is niet de enige betrokkene en garanties dat een andere situatie betere resultaten levert, zijn er niet.

Een relatief zwak punt van dit model is het element leidinggeven; echt leidinggeven is echter onmogelijk in situaties waarin alle participanten een bepaalde beleidsruimte en macht bezitten. De ambtelijke onderlaag en de coördinatiestructuur zullen dit op moeten van-

gen.

Speciale eigenschappen van dit model zijn de mogelijkheden van de stuurgroepen. Deze kunnen bijvoorbeeld fungeren als alibi voor wethouders: politiek moeilijk liggende issues kunnen via stuurgroepen gedepolitiseerd worden tot technische aanbevelingen door deskundigen.

In de structuur is zelfs plaats voor een vorm van ambtenarenzelfbestuur: budget- en taakvaststelling in onderhandelingen tussen ambtenaren en politici. Vooral bij toepassing in de bedrijven zou dit goede resultaten op kunnen leveren. Invoering van een vorm van concurrentie, het opheffen van beleidsmonopolies van bureaus in bepaalde sectoren, zou de uitdijning van het ambtelijk apparaat kunnen stoppen en meerdere beleidslijnen op kunnen leveren, zodat bij mislukkend beleid een alternatief voor handen is.

TENTAMENTIJD

De grote stroom tentamens is voorbij. Maar nog niet alle resultaten zijn bekend.

ANGELIQUE BRUMMANS

Spannende tijden dus, voor bijvoorbeeld studenten die hopen hun propedeuse gahaald te hebben (maar die dat nog niet zeker weten). Zij moeten zich inschrijven voor werkgroepen van het DI jaar, waaraan ze later misschien toch niet mogen deelnemen (vanwege een nog niet afgerond propedeuse). Vervelend is dat. Is daar geen oplossing voor te bedenken? Ik denk het wel. De mogelijkheden vallen in 3 categorieën uiteen.

Een mogelijkheid is om zoveel mogelijk (her-)tentamens in december af te nemen. Dat betekent dat de resultaten tijdig bekend zijn. Ongetwijfeld zullen er vakken zijn die in januari getentamineerd moeten worden. Dan is er een redelijk grote kans, dat de uitslag er niet vroeg genoeg is. In dat geval zou aan studenten voor wie dit een herkansing was, voorrang verleend kunnen worden bij de correctie. Op die manier weten ze waar ze aan toe zijn.

Er kleeft echter een bezwaar aan deze methode. Hoe weet een docent welke studenten voorrang moeten hebben? De student zou dit op het antwoordblad van het tentamen aan kunnen

Bij dit hele verhaal moet echter één ding in de gaten worden gehouden: structuur is niet zaligmakend, uiteindelijk gaat het om de inzet van de mensen die bij het beleid betrokken zijn; mensen die geconfronteerd worden met de beperkingen die vanuit verschillende disciplines aan hen opgelegd worden. Er is een grote behoefte aan mensen die interdisciplinair kunnen werken, die generalist zijn, de gewend zijn een probleem vanuit verschillende posities te bekijken."

"Bestuurskundigen?"

"Misschien; ik wil bestuurskundigen, indien ze in de praktijk aan de slag gaan, in ieder geval twee dingen meegeven: gebruik je gezond verstand en weet dat er een groot gat is tussen theorie en praktijk.

geven, maar misbruik van dit systeem is dan niet uitgesloten. Een alternatief is, dat de vakgroep elk geval apart beoordeelt. Toegegeven: dit is een zeer omvangrijke klus, waarvoor veel tijd en geld beschikbaar moeten zijn.

Een tweede mogelijkheid is, dat de correctietijd wordt verkort naar bijvoorbeeld 2 weken. Dat betekent dat er meer mensen ingezet moeten worden om de uitslag op tijd te kunnen geven. Dit lijkt me een aardige oplossing, maar dan moeten andere werkzaamheden wel even wijken als dat kan.

De laatste oplossing is het veranderen van de methode van tentamineren. Multiple-choice tentamens met schrapkaarten zijn in dit kader te noemen. Deels essay en deels multiple-choice kan ook. Dit is niet wenselijk, omdat de kwaliteit van het tentamen dan daalt. Een mondeling tentamen bespaart ook tijd, maar dan komt het gevaar van niet-objectieve beoordeling om de hoek kijken. Bovendien is schriftelijke uitdrukingsvaardigheid zeer belangrijk.

Dit scala aan oplossingen zou menig tentaminator in de verleiding kunnen brengen, hier en daar concessies te doen. En wel ten aanzien van de kwaliteit van het tentamen, maar ook aan andere werkzaamheden dan de correctie.

DE VIJFDE BESTUURSLAAG

Decennia lang vormt de reorganisatie van het binnenlands bestuur het onderzoeksdoel van intelligente commissies en raden. Ook in 1990 wordt er stof ter discussie aangereikt.

HENK DE JONG

In Binnenlands Bestuur van vijf januari 1990 dragen W. Derksen en J. Pronk van het Onderzoekscentrum Sturing en Samenleving van de Rijksuniversiteit te Leiden empirisch materiaal aan voor de actuele discussie¹. Derksen en Pronk doen een poging om de problemen aan te geven waar reorganisatie een oplossing voor moet bieden.

De problemen zijn te vinden in de grootstedelijke gebieden en zien er als volgt uit:

1. de bestuurlijke grenzen sluiten niet meer aan bij de beleving van de burgers
2. de mogelijkheden tot regionale sturing zijn in grootstedelijke gebieden beperkt
3. het draagvlak van het bestuur van de grote stad is te gering
4. de lasten tussen centrum- en randgemeenten zijn ongelijk verdeeld.

Na deze normatieve probleemschets worden drie casussen geschetst waarin deze problemen inderdaad verschijnen. Iets anders valt ook niet echt te verwachten als je met een sterk vernauwde blik rondkijkt in de complexe realiteit.

De eerste casus betreft de besluitvorming over het openbaar vervoer tussen Amstelveen en Amsterdam. Busverbindingen voldoen niet meer en er wordt gezocht naar een mogelijke spoorverbinding als oplossing. Er ontstaat een jarenlang dispuut tussen Amsterdam, bijna voortdurend gesteund door het Rijk, en Amstelveen. Het gemeentebestuur van deze randgemeente weet zich door koppige opstelling in de jarenlange discussie naar een positie te manoeuvreren waarin volgens de onderzoekers veel wordt geïncasseerd en weinig wordt betaald.

De tweede casus verhaalt over de strijd tussen Albrandswaard en de coalitie Rotterdam-provincie Zuid-Holland. De coalitie wil op grondgebied van Albrandswaard een distributie-

centrum voor container-vervoer stukgoed laten bouwen. Het bestuur van de kleine gemeente werkt echter op een slinkse manier tegen en weet via een bestuursovereenkomst veel voordeel te halen.

Problemen bij de besluitvorming rond de oplossing voor een groot tekort aan woningen en ruimte daarvoor in Den Haag vormen de derde casus. Wederom is er strijd tussen coalitie van grote stad en provincie tegen een randgemeente. Den Haag en de provincie Zuid-Holland zien in een bouwlocatie op grondgebied van Leidschendam en Nootdorp de oplossing voor de ruimtenood. Wederom weten de randgemeenten door forse tegenstand belangrijke wijzigingen in de plannen aan te brengen. De grote stad, in dit geval Den Haag, komt met met een flink nadeel uit de strijd tevoorschijn.

Derksen en Pronk trekken uit deze casussen voorlopig drie conclusies: ten eerste maken alle drie casussen het gemis aan een bestuurlijk lichaam op regionaal niveau uitermate helder. Als tweede conclusie willen ze poneren dat een gemeenschappelijke regeling geen oplossing is voor het doorbreken van de autonomie van de lastige randgemeenten. Hun derde conclusie is dat bestuursovereenkomsten als instrument sterk gerelativeerd moeten worden omdat randgemeenten hierbinnen hun machtspositie teveel kunnen uitbuiten.

DE OPLOSSING

Als oplossing, en wel als enige oplossing, noemen Derksen en Pronk een democratisch gelegitimeerd bestuursorgaan op regionaal niveau, ofwel agglomeratiebestuur.

Het lijkt erop of Derksen zijn koers in de jaren negentig definitief heeft veranderd. In een helder artikel in de bundel "Het schip van staat"², dat Derksen zelf het karakter vindt hebben van een overzicht van zijn werk, is de optiek een totaal andere. Hij schrijft: "Indien de centrale overheid onvoldoende effectief is door een te geringe medewerking van lagere overheden, lijkt het niet verstandig het cen-

tralistische karakter van het beleid te accentueren,..." en hij concludeert: "Het is duidelijk dat de centralisatieparadox zich voordoet als men geneigd is te formeel-hiërarchisch de bestaande situatie te analyseren. Een meer machtsanalytische benadering had tot een ander beleid aanleiding gegeven: aangezien het lokaal bestuur de bereidheid moet hebben om een belangrijk gedeelte van de uitvoering van het beleid ter hand te nemen, moet worden geprobeerd door middel van 'incentives' die bereidheid te vergoten".

Ik besef dat Derksen hier een wat andere relatie beschouwt dan die van de coalitie grote stad-provincie met de randgemeente maar vind de vergelijking toch legitiem. Met de creatie van een agglomeratiebestuur wordt immers een centralere besluitvorming beoogd die de macht van de grote stad vergroot. Dat Derksen dit laatste nastreeft concludeer ik uit zijn enorme ergernis over de onmacht van de grote steden. Hij schrijft: "... het is toch van de zotte dat Leidschendam zoveel jaren de oplossing van een regionaal probleem als woningnood kan ophouden...". Centralisatie als doel op een moment dat regering en veel bestuurskundigen juist decentralisatie prediken, komt wat vreemd over.

Het opzetten van een democratisch gelegitimeerd bestuursorgaan op regionaal niveau lijkt op een poging om onmogelijke coördinatie aan te brengen. Coördinatie werkt volgens Kickert³ slechts in een hiërarchische organisatie. Toepassing ervan in een netwerk van deelorganisaties met min of meer gelijkwaardige machtsposities leidt tot een groteske ramp, schrijft hij.

REACTIE

Tot mijn grote genoegen reageert incentive-goeroe In 't Veld in Binnenlands Bestuur van 26 januari 1990 op het enigszins verbazingwekkende artikel van Derksen en Pronk. In 't Veld, te Velde en Cachet, allen van de Vakgroep Bestuurskunde van de Erasmus Universiteit Rotterdam vallen de Leidse onderzoekers flink aan. Derksen en Pronk zouden tijd en kwaliteit verwarren als zij wijzen op het vertragende effect dat de autonomie van de randgemeenten heeft. De Rotterdamse onderzoekers waarschuwen voor het grote gevaar van de waan van de dag dat onder vermeende tijdsdruk zegeviert en een jarenlange kater achterlaat als kortstondige ban is gebroken. Bovendien achten zij het agglomeratiebestuur binnen de huidige bestuurlijke verhoudingen in Nederland niet realiseer-

baar en te kostbaar. Derksen en Pronk maken de kosten/baten analyse volgens de Rotterdammers bevooroordeeld en met een oneigenlijke complexiteitsreductie.

ALTERNATIEF

Het blijft niet bij kritiek. Zoals Kickert en Aquina (op aangeven van In 't Veld) in "Planning binnen de perken" al noemen, is hier sprake van een typische omgeving om 'incentives' toe te passen. Als top-down besturing niet mogelijk of onwenselijk is, voldoet meta besturing op het niveau van de 'spelregels' van het netwerk. Hiertoe lanceren de Rotterdamse onderzoekers de regionale constitutie op basis van samenwerking en vrijwilligheid. Via spelregels en een scheidsrechter ontstaat er een structuur die dwingt tot het nemen van beslissingen wanneer de meerderheid van de deelnemers besluit dat een probleem moet worden aangepakt. De auteurs verwerpen de scepsis van velen dat gemeenten zich nooit zullen binden door te refereren aan het convenant tussen het Rijk en de VNG. De regionale constitutie wordt helaas niet erg geoperationaliseerd, de spelregels ervan zijn weinig concreet. Een kleine vooruitblik naar de opstelling van de teams is immers erg interessant. Waar staan de grote steden? Gaat de randgemeente op de reservebank of wordt erdoor gescoord? Toch moet gezegd worden dat de Rotterdammers een originelere oplossing geven dan het Leidse duo.

FIASCO'S

Aardig is de koppeling die gemaakt kan worden met het proefschrift "Groupthink in govern-

ment" van Paul 't Hart⁴. Hierin stelt hij dat hevige consensus binnen een groep kan leiden tot geweldige fiasco's. Grotere diversiteit en meer strijd tussen de besluitvormers onderling hebben een veelzijdiger afweging tot gevolg. Iets hiervan proef ik in de casus van de ruimtenood van Den Haag. In de nota "Geef Den Haag de ruimte!" (1988) wordt een enorme woningbehoefte voorspeld. De gemeenteraad van Leidschendam twijfelt aan de raming, zet vraagtekens bij de aantrekkelijkheid van het woongebied en baseert een beroepschrift op milieuhygiënische overwegingen. Uiteindelijk gaat de woningbouw er toch van komen, aangepast aan de eisen van de randgemeenten. Deze aanpassing voorkomt misschien het nare beeld van grote aantallen leegstaande, onaantrekkelijke in een onaangenaam milieu staande woningen en zo heeft Leidschendam terecht en gelukkig kansen gehad om het beleid te bepalen.

1. De volledige versie van het onderzoeksrapport: W. Derksen, J. Pronk, Het regionale gat bestaat nog steeds, Alphen a/d Rijn, 1990.
2. W. Derksen, 'Centrale sturing van lokale waarden', In: Het schip van staat, Beschouwingen over recht, staat en sturing, Zwolle, 1985, pp. 237-260.
3. W.J.M. Kickert, H.J. Aquina, A.F.A. Korsten, Planning binnen de perken, Nieuwe zienswijzen op planning in het openbaar bestuur, Tweede druk, Zeist, 1989.
4. P. 't Hart, Groupthink in government, A study of small groups and policy failure, Leiden, 1990.

INGEZONDEN BRIEF

Met stijgende verbazing heb ik het artikel "Promotie OV-kaart" van Ingrid Quarles in de vorige Bestuurskundige Berichten gelezen. Hierin geeft zij namelijk blijk van een verbijsterend gering milieubewustzijn, zeker voor iemand die niet veel ouder is dan de Club van Rome. Als een student al niet uit de auto te krijgen is, wie dan wel. Je zou toch alle hoop in de mensheid verliezen. Aangezien ik op dat moment in de BIL-kamer was, en je in gebouw 5 tegenwoordig met geen mogelijkheid meer behoorlijk zelfmoord kunt plegen, laat staan in de kelder, schrijf ik hier mijn frustraties op.

Haar betoog luidt in het kort als volgt: Je mag tegenwoordig als student je auto niet meer voor gebouw 5 parkeren. Zo worden verbuiten-Leiden-wonende studenten gedwongen om of met de fiets of met het openbaar vervoer te komen. Blijkbaar willen ze ons toch nog die OV-kaart aansmeren. We hebben als hardwerkende studenten met een overvol programma echter helemaal geen tijd om met het openbaar vervoer te reizen. In de bus studeren gaat niet in verband met de hobbelige wegen, en je fiets kun je ook amper kwijt. En tot slot: als hoogleraren en medewerkers wel hun auto en fiets (in de overdekte stalling) mogen stallen, waarom de van-ver-komende studenten dan niet?

Zonder verder op de veronderstellingen van haar artikel in te gaan -waarom vinden bepaalde studenten het nodig om ver buiten Leiden te wonen? Is dit niet bij uitstek de groep die blij zou moeten zijn met de eventuele OV-kaart?- wil ik graag enige oplossingen aandragen voor Quarles' centrale probleem, dat van de reistijden. Zij heeft gelijk: bussen rijden over hobbelige wegen, auto's staan tenminste rustig in de file, en dat studeert wel zo lekker. Maar op dat probleem, beste Ingrid, hebben ze inmiddels iets gevonden: treinen. Dat zijn langwerpige gele dingen die de hobbelige wegen omzeilen en waarin je redelijk kunt studeren. Bovendien stoppen sommige daarvan ook in Leiden. Ideaal

voor studenten dus eigenlijk. Mocht je echter nog steeds moeite hebben je overvolle programma (Bestuurskunde, zei je toch?) af te werken, dan raad ik je aan om bij Minerva te gaan. Daar zitten meer mensen met ongeveer jouw probleem. Je kunt er altijd makkelijk parkeren, studeren gaat er ook prima, dus per saldo kost het weinig tijd.

Als ook dan je problemen nog niet verholpen zijn, wordt het tijd voor harde actie. En aangezien men in Nederland niet meer te mobiliseren is (Ga je mee demonstreren? -Alleen als ik m'n auto kwijt kan) moet je maar 'ns naar China gaan (in het vliegtuig kun je perfect studeren). Dan moet je die studenten daar, op het Hemelse-Vrede-Plein, eens vertellen dat het hier ook helemaal niet zo democratisch gaat als zij misschien wel denken. Dat je hier studenten hebt die hun auto niet mogen parkeren, en de hoogleraren wel. En dat het wel lijkt of de regering liever wil dat je op hun kosten met de trein reist, maar daar heb je hier veel te weinig tijd voor, het is namelijk wel vijf minuten lopen van de faculteit naar het dichtsbijzijnde station. Want ze mogen daar dan misschien met veel zijn, en te weinig rijst hebben, maar hier valt het leven ook niet mee hoor, want ook hier zijn veel studenten, met allemaal overvolle programma's en te weinig tijd. En misschien, wie weet, dat je die Chinezen achter je krijgt, dat ze je begrijpen en dat ze mee willen doen, dat je gewoon wereldwijd een studentenprotest weet te ontketen. En dan, met een beetje geluk, kunnen we over een paar jaar zeggen dat de studenten het overal beter hebben. Dat ze in China meer democratie hebben, in Rusland een schoner milieu, in Afrika betere gezondheidszorg, en dat wij hier in Nederland genieten van minder hobbelige wegen en meer fietsenrekken. Zeg me dat het niet zo is.

Job de Kruiff

De Anti-Afpak Partij: 'Dat je je auto niet kunt parkeren, dat vind ik nou discriminatie'

uit MARE 1 februari 1990

REACTIE

De heer De Kruiff heeft helaas de essentie van mijn kritiek gemist. Eénzijdig democratisch is beslist (vanuit de universiteit) dat er geen auto's van niet-medewerkers op het terrein mogen. De student wordt weer eens niets gevraagd, we worden weer in een hoek gedrukt, net als bij de eventuele instelling van de OV-jaarkaart.

Ingrid Quarles

DE ERFENIS VAN VAN MIERLO

Al is D66 "werkende weg" weggewerkt uit het kabinet, toch is er nog een typisch D66-onderwerp in het regeerakkoord terecht gekomen: De erfenis van Van Mierlo.

JOOST VOERMAN

Op 24 januari j.l. stelde de Kamer een commissie met betrekking tot staatkundige en staatsrechtelijke onderwerpen in. Deze commissie staat onder voorzitterschap van Kamer-voorzitter Deetman. Met het instellen van deze commissie reageerde de Kamer op een brief van D66-voorman Van Mierlo, waarin hij het voorstel lanceerde tot het instellen van een breed opgezette commissie of werkgroep bestaande uit politici uit beide Kamers, topambtenaren en wetenschappelijke deskundigen, die onder patronage van een aantal leidende figuren uit de politiek (bijvoorbeeld fractievoorzitters uit de Tweede Kamer) de problemen op het gebied van het openbaar bestuur en de parlementaire democratie analyseert en terzake voorstellen doet.

Aanleiding tot het zenden van de brief was paragraaf 20 van het regeerakkoord, waar aan een aantal staatkundige en staatsrechtelijke onderwerpen aandacht wordt besteed. Van Mierlo vroeg met name aandacht voor de opmerking dat het van belang is om in de komende kabinetsperiode een breed overleg tussen fracties in de Tweede Kamer te bevorderen en de toevoeging dat het in de eerste plaats aan het parlement zelf is om te beslissen waarover en hoe dit overleg moet plaatsvinden.

DE KWALITEIT VAN HET PUBLIEKE DOMEIN

De brief van Van Mierlo ging vergezeld van een korte notitie, welke in D66 was opgesteld voor een eigen standpuntbepaling en waarin nog wat nader wordt ingegaan op de wenselijkheid dat politici de kwaliteitsverbetering van het publieke domein metterdaad aanvaarden. Hieronder

volgen enkele passages uit deze notitie:

"- Niet minder dan drie maal zag het parlement zich genoodzaakt om een parlementaire enquête ter controle van het regeringsbeleid in te stellen. Dit is opmerkelijk, want het wapen van de enquête werd, gegeven de moderne ontwikkeling van de vertrouwensrelatie tussen regering en parlementaire meerderheid, tot voor kort algemeen beschouwd als verouderd. - De Rekenkamer heeft niet aflatende kritiek op de uitvoering van tal van overheidsprojecten: Oosterschelde, automatisering, begrotingsoverschrijdingen. - De rechterlijke macht heeft meer dan eens impliciet of expliciet gereageerd op beslissingen van de centrale overheid/wetgever: de Harmonisatiewet, de bezuiniging op het speciaal onderwijs, het asielbeleid. - Op belangrijke beleidsterreinen is het de rechter die in plaats treedt van de wetgever dan wel van de uitvoerder: euthanasie, stakingsrecht, gelijke behandeling, omroepbeleid."

Naast deze functionele gebreken is er vermoedelijk ook sprake van structurele gebreken. Ook daarvan een paar voorbeelden:

"- Er is twijfel over de omvang van de ministeriële verantwoordelijkheid. Kan men in gemoede volhouden dat de werkelijke verantwoordelijkheid zoals door Thorbecke bedoeld (minister is verantwoordelijk voor het gedrag van enkele tientallen ambtenaren) nog relevant is voor zijn hedendaagse opvolgers (verantwoordelijkheid voor het gedrag van duizenden ambtenaren)?

- Het actieve kiesrecht van de burgers is een onduidelijke mengvorm geworden van het oorspronkelijke recht om de eigen vertegenwoordigers te kiezen en het gesuggereerde, maar niet bestaande recht om de regering te kiezen. (Zo doet zich in deze tijd van massacommunicatie het merkwaardige verschijnsel voor dat op de vooravond van de parlementaire verkiezingen slechts vijf aspirant kamerleden in de Nederlandse huiskamers worden gepresenteerd. De overige 145 blijven anoniem.)

- De administratie is de laatste decennia

aanmerkelijk in omvang toegenomen, maar in doeltreffendheid en slagvaardigheid duidelijk achtergebleven. Er zijn veel klachten te horen over gebrek aan interne coördinatie en over een teveel aan interne gerichtheid. Ook daardoor is de relatie tussen burgers en administratie in het geding gekomen.

- Steeds duidelijker wordt het dat het beleid inzake informatievoorziening en automatisering niet zo neutraal is als aanvankelijk werd aangenomen, maar dat het bijdraagt tot een toenemende centralisatie en inflexibiliteit."

Tenslotte roept men in de notitie de Nederlandse politiek op om gemeenschappelijk de verantwoordelijkheid te aanvaarden voor de kwaliteitsverbetering van het publieke domein.

"Wat betreft de taakstelling (agenda) van deze commissie lijkt de navolgende globale doelstelling van primair belang:

-I) Hoe dient in een parlementaire democratische rechtsstaat als Nederland idealiter de verhouding te zijn tussen a) bevolking en parlement; b) parlement en regering; c) regering en administratie; d) administratie en samenleving; e) rechter en wetgever/executive?

-II) Wat is de juiste wijze van verkiezing/samenstelling van parlement en regering?"¹

Voorstellen tot concrete veranderingen worden er in deze notitie nog niet gedaan, toch zijn er in de loop van de tijd wel enkele ideeën gelanceerd, zoals de gekozen minister-president, herinvoering van het districtenstelsel en ideeën met betrekking tot de omvang van de ministeriële verantwoordelijkheid. Hieronder wil ik ingaan op enkele ideeën met betrekking tot het laatste punt.

HET ILLUSOIRE POLITIEKE PRIMAAT

De ministeriële verantwoordelijkheid is gebaseerd op het staatkundige principe van het "Het primaat van de politiek". Het steunt op de gedachte dat het parlement de regering voor alles ter verantwoording roept, ook voor volongen ambtelijke feiten. Maar volgens J.J. Vis, hoogleraar in het staatsrecht aan de Rijksuniversiteit te Groningen en lid van de Eerste Kamer voor D66, heeft het weinig zin om bewindslieden in het parlement aan de tand te voelen over handelingen van het ambtelijk apparaat waarop ze onvoldoende invloed hebben.

In de aanpak die een einde zou moeten maken aan het illusoire aspect van de ministeriële

verantwoordelijkheid sluit Vis zich aan bij het pleidooi van de Groningse hoogleraar in het Bestuursrecht Scheltema. In zijn visie is het essentieel dat ministers verantwoordelijk zijn voor de algemene beleidsbepaling en dat de uitvoering van het beleid wordt opgedragen aan verzelfstandigde organen. De controle van het parlement heeft dan slechts betrekking op datgene wat de minister zelf valt aan te rekenen en niet op de uitvoering.

Verzelfstandiging van uitvoerende organen kan leiden tot een groter probleemoplossend vermogen, grotere doelmatigheid, deskundigheid, cliëntgerichtheid en openbaarheid. Kritiek op dergelijke organen wordt niet direct betrokken op de positie van een minister en zal dus minder politiek geladen zijn en daardoor wellicht vruchtbaarder zijn.

Beoordeling van de verzelfstandigde organen door de nationale ombudsman kan corrigerend werken, evenals uitspraken van de administratieve rechter; de politieke overheid blijft verantwoordelijk voor de benoeming van de leiding en oefent ook daardoor een zekere controle uit.²

AMBTELIJKE AANSPREEKBAARHEID

Als reactie op talloze affaires komt drs.P.J. Langenberg, medewerker op het Bureau Secretaris-Generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken, met het voorstel tot invoering van de ambtelijke aanspreekbaarheid.

Door ambtelijke aanspreekbaarheid voor kamercommissies, wordt de Kamer in staat gesteld de bijdrage van beleidsambtenaren aan het kabinetsbeleid te traceren en krijgt men meer informatie over de achtergronden van de eventuele kabinetskeuze.

Ambtelijke aanspreekbaarheid kan zodoende twee effecten tegelijkertijd bewerkstelligen. Enerzijds versterkt het de positie van de Kamer, omdat zij beter beslagen ten ijs komt: dualisme kan terrein winnen. Anderzijds versterkt ambtelijke aanspreekbaarheid het beginsel van het primaat van de politiek. Aangezien een duidelijke scheiding ontstaat tussen de fase waarin een kamercommissie alle belanghebbende hoort en die waarin de kamercommissie in het algemeen overleg met het kabinet het beleid vaststelt of toetst, is de politiek als geheel -Kabinet en Kamer dus- beter in staat tot effectieve sturing.

Tevens zal het een preventieve werking hebben ten opzichte van het gedrag van amb-

tenaren: men weet dat er een moment kan komen dat publiekelijk opening van zaken moet worden gegeven.³

DE BOLKESTEIN DOCTRINE

Eind april 1988 hield VVD-ideoloog, Bolkestein een opvallend betoog in de Tweede Kamer naar aanleiding van de bouwsubsidie-enguête. Hij pleitte voor eerherstel en een zuiverder beleving van de volle ministeriële verantwoordelijkheid. Hij vroeg om wijziging van onze hedendaagse politieke cultuur in die zin dat ook een Nederlandse Lord Carrington zou aftreden. Een minister dus die bij gebleken falen, uit eigen beweging de eer aan zichzelf zou houden. (Carrington was minister van Defensie in Engeland en trad af naar aanleiding van het uitbreken van de Falkland-oorlog.)

In de Nederlandse parlementaire geschiedenis is een soortgelijke situatie geweest. Namelijk minister Kranenburg, die aftrad naar aanleiding van de helmen-affaire (bij de oorlog in Nieuw-Guinea bleken de helmen van blik). Ondanks het feit dat Kranenburg niets met de aanschaf te maken had gehad trad hij af. "Ik had nog nooit een helm gekeurd", vertelde Kranenburg recentelijk nog in een interview.

Terugkeer naar een dergelijke interpretatie van de ministeriële verantwoordelijkheid staat Bolkestein dus voor.

Deze ideeën zullen hoogst waarschijnlijk in de komende discussies over de kwaliteit van het publieke domein weer aan de orde komen en er zullen ook tal van nieuwe ideeën en filosofieën worden ontwikkeld.

1. Brief van de fractievoorzitter van D66 aan de fractievoorzitters van: CDA, PvdA, VVD, Groen Links, SGP, RPF. van 23-11-1989.

2. J.J. Vis, "Het illusoire politieke primaat", NRC-Handelsblad, 13-09-88.

3. P.J. Langenberg, "ambtelijke aanspreekbaarheid, aanvulling op de tanende ministeriële verantwoordelijkheid", Bestuur, nr. 3, blz. 61-67, maart 1988.

SYMPOSIUM '90

Er was eens een bestuurskunde student die elke dag een bestuurskundig boek las. Tijd voor andere dingen had hij hierdoor niet. Dit deed hij enige jaren lang en toen was hij een geleerde en begon zelf boeken te schrijven. Zijn boeken werden echter niet gelezen en hij leefde niet lang en gelukkig.

SYMPOSIUMCOMMISSIE

Voor een lang en gelukkig leven als bestuurskundige, raden wij je aan het symposium te bezoeken dat de B.I.L. organiseert op vrijdag 27 april. Op dit symposium zal de Nederlandse bestuurlijke organisatie vergeleken worden met die van andere Europese landen. Hierbij zal de aandacht vooral uitgaan naar de positie van de grote stad. Als gevolg van het internationaliseringsproces (EUROPA '92) wordt er een toenemende concurrentie verwacht tussen de grootstedelijke gebieden in Europa. Is Nederland bestuurlijk gezien opgewassen tegen deze concurrentie? Een internationale vergelijking helpt bij het vinden van een genuanceerd antwoord op deze vraag.

Wij hebben daarom wetenschappers uit verschillende Europese landen uitgenodigd, die een uiteenzetting zullen geven over de bestuurlijke organisatie in hun land. Een burgemeester van een grote stad in Nederland, naar alle waarschijnlijkheid burgemeester van Thijn, zal komen spreken over de bestuurlijke problemen van grote steden in Nederland.

Op dit symposium willen wij zo de soms droge en taaie stof uit de bestuurskunde boeken tot leven laten komen. Word geen kamergeleerde, klim uit die ivoren toren en bezoek het B.I.L.-symposium!

namens de symposiumcommissie,
Saskia Ligthart.

BESTUURSKUNDIGE IN CARRIERE

Aankomend studenten bestuurskunde stellen vaak vragen als: "Wat kan ik later als bestuurskundige op de arbeidsmarkt zoal gaan doen?" Het antwoord komt erop neer, dat er legio mogelijkheden zijn.

ANGELIQUE BRUMMANS

Immers door een brede opleiding, ben je breed inzetbaar als het om werk gaat. De overheid is de grootste werkgever: zo'n 70% van de bestuurskundigen vindt er een baan. De overige 30% komt in het bedrijfsleven terecht, bijvoorbeeld bij een organisatie-adviesbureau. Moret Ernst & Young is zo'n bureau, dat begin dit jaar de aandacht trok door een fusie, waardoor het zijn concurrentiepositie verbeterde. Over dit bureau en zijn recent ondergane fusie had ik een gesprek met mevr. M. de Kroon, organisatie-adviseur.

C.V.

Mevr. de Kroon studeerde bestuurskunde in de oude stijl. In 1978 begon ze aan de rechtenfaculteit in Leiden waar ze, na haar kandidaatsexamen, de doctoraalstudie bestuurswetenschappen volgde. Haar eerste baan als bestuurskundige, was die van beleidsmedewerker bij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). "Ik was belast met de begeleiding van gemeenten in de hoedanigheid van bevoegd gezag van openbare scholen voor voortgezet onderwijs in het grote herschikkings- en fusieproces, dat de afgelopen jaren in het onderwijs heeft plaatsgevonden." Ze werkte 2 jaar bij de VNG; daarna 3 jaar bij de Algemene Rekenkamer. Bij de AR was ze belast met doelmatigheidsonderzoek bij het ministerie van WVC. In beide banen sloot haar bestuurskundige achtergrond zeer goed aan bij de vereiste deskundigheid in de praktijk.

Mevr. de Kroon heeft bij Moret Ernst & Young de functie van managing consultant. Ze wordt gerekend tot de ervarener adviseurs. Dat houdt in dat ze de mogelijkheid heeft om een leidinggevende rol te vervullen in het uitbren-

gen van adviezen aan organisaties, die de hulp van het bureau hebben ingeroepen bij het oplossen van hun problemen. "Ik doe moeilijker trajecten. Dat betekent dat ik organisaties doorlicht (het eenvoudiger werk), maar daarnaast bewandel ik het terrein van de strategische advisering (met het management van de organisatie de te volgen koers uitzetten)."

Moret Ernst & Young is ontstaan uit een internationale fusie tussen Arthur Young International (waar Moret reeds een onderdeel van was) en Ernst & Whinney International. Beide bureaus hadden ieder 30 à 40.000 werknemers in dienst.

In de zeker 80 landen, waar Ernst & Whinney en Arthur Young praktijk voerden, hadden alle vestigingen autonome zeggenschap over de vraag of ze aan de internationale fusie deel wilden nemen. De Nederlandse vestiging besloot hiertegen ja te zeggen.

De organisatie omvat drie maatschappen: accountants, belastingadviseurs en organisatieadviseurs (management consultants). "In de management consultancy zijn vele disciplines aanwezig en met name juristen, economen, bedrijfskundigen en bestuurskundigen. Zelfs vind je er neerlandici en historici. In de Nederlandse organisatie maatschap zijn ongeveer 200 organisatieadviseurs werkzaam."

MANAGEMENT CONSULTANCY

Binnen de management consultancy is een diversiteit aan taken. Mevr. de Kroon heeft zich in eerste instantie beziggehouden met het adviseren van de overheid en non-profitorganisaties. Ze heeft gemeenten begeleid bij reorganisaties. Een voorbeeld van advisering aan een non-profitorganisatie is een ziekenhuis: maatregelen van het ministerie van WVC dwongen de directie van het betreffende ziekenhuis, te denken over met welk ziekenhuis uit de omgeving, men zou kunnen fuseren. Dit is een kwestie van strategie bepalen en daarbij heeft ze de directie gehol-

pen. Een ander voorbeeld is een kunststichting, die met een probleem van financieel management kampte. Mevr. de Kroon heeft dit opgelost door een methode aan te reiken ten einde de financiën beter te kunnen beheren. Ook heeft ze een bemiddelende rol gespeeld in de verslechterde relatie tussen het ministerie van WVC (de subsidieverstrekker) en de stichting. "Bij deze werkzaamheden heb ik veel aan de kennis gehad, die ik tijdens mijn studie heb opgedaan. Denk aan besluitvorming, wet- & regelgeving, de cultuur binnen een organisatie."

1992

Tegenwoordig is haar hoofdtaak gericht op 1992: de eenwording van Europa. Ze adviseert organisaties, met name bedrijven, waarbij ze hen helpt met het uitstippelen van de strategie, anticiperend op 1992. Moret Ernst & Young verzorgt de dienstverlening op verschillende manieren. Ten eerste voorziet ze bedrijven permanent en continu van informatie ten aanzien van aankomende regelgeving vanuit Brussel.

Ten tweede bekijkt ze samen met de ondernemer alle facetten van de interne organisatie (structuur, personeel, financiën etc.). Vervolgens wordt deze situatie geconfronteerd met de gemaakte en aankomende wet- & regelgeving en beleid, relevant voor die organisatie (anticiperend op 1992). "De begeleiding gebeurt op verschillende manieren: door middel van een boek met checklists voor 1992. Aan de hand van deze lijst kan de manager zichzelf relevante vragen stellen, die een mogelijk probleem impliceren. Komt hij er niet uit, dan kan hij hulp krijgen in de vorm van bijvoorbeeld een workshop, waarin ondernemers met eenzelfde probleem samen met de adviseur brainstormen over een mogelijke oplossing." Lezingen van adviseurs kunnen ook veel duidelijkheid scheppen. Ook is een zogenaamde health check mogelijk. Dat is een interne doorlichting van het bedrijf. "In mijn huidige hoofdtaak is mijn studie van belang geweest. Internationaal recht was een verplicht bijvak en daar heb ik nu profijt van, evenals van EG institutioneel recht."

De loopbaan van mevr. de Kroon laat zien, dat je als bestuurskundige vele wegen kunt bewandelen. De overheid biedt een groot scala aan functies en ook het bedrijfsleven is blij met mensen die veel kennis hebben van de publieke sector.

BEZUINIGEN, MOEILIK HE?

De overheid groeit. Meer mensen vragen hulp en die overheid probeert die hulp te geven. Een probleem hierbij blijft het geld.

INGRID QUARLES

Geld, waar moet dat, met de groeiende uitgaven, vandaan komen? Het budgettair kader heeft maar een beperkte rek, dus zullen er beleidsaanpassingen nodig zijn. Dit kan het volgende betekenen:

- * beperkende maatregelen tot inkrimping van de

overheid, zoals: personeelsinkrimping, vacaturestops of privatisering.

- * ombuigen. Daar waar budgetten niet tot het maximum worden benut moet het geld overgeheveld worden naar niet sluitende begrotingsonderdelen.

- * meer belastingen.

- * gewoon minder geld uitgeven, bezuinigen. Geen geld uitgeven wat je niet hebt, zou het motto moeten zijn.

Dit laatste is naar mijn idee het grootste probleem. We hebben veel te maken met openeinderegelingen. Een echte schatting van de uitgaven hiervoor is moeilijk van te voren te maken. Overschreiding van vastgestelde budgetten is dan snel gebeurd.

PROBLEMEN

Een ander probleem bij bezuinigen is het feit dat overal waar bezuinigd moet worden dit van hoger hand wordt bepaald. De ondergeschikte ambtenaren zijn dan bang om verworven machtsposities en aanzien kwijt te raken. Een front van tegenwerking oprichten, tegen de voorziene bezuinigingen, is dan de gebruikelijke gang van zaken. Toch is er meestal niet aan te ontkomen. Op is op.

Als er inderdaad bezuinigingen nodig zijn, moet er van te voren goed onderzoek gedaan worden. Al te vaak komt er dan een gesjoemel met gegevens op gang. Iedereen probeert op die manier zijn eigen budget te redden.

Wat een nog groter probleem is, is het feit dat er vaak geen ordentelijk onderzoek is gedaan. Op verkeerde plekken wordt dan geprobeerd te bezuinigen. Dit gebeurt bijvoorbeeld op beleidsgebieden die maar een paar honderdste procent van de totale rijksbegroting behelzen.

Dit laatste is van toepassing op de gezondheidszorg. Niet op de gehele gezondheidszorg, maar op dat deel van de uitgaven en vastgestelde budgetten voor de medische specialisten.

Allereerst wil ik terugkomen op de gehele gezondheidszorg. We weten dat veel van ons belastingsgeld naar deze enorme begroting-post gaat. Om te bezuinigen hierop zijn er allerhande voorstellen gedaan.

RECEPTEN-KNAAK

Zo bestond er de "receptenknaak". Deze knaak moest door ziekenfondspatiënten betaald worden aan de apotheker per voorgeschreven recept. Op zich een goed idee om de kosten te laten dalen, ware het niet dat veel artsen nu meerdere medicijnen per recept gingen voorschrijven. Zo kwamen zij hun patiënten financieel tegemoet. Helaas moesten zo meer medicijnen door de ziekenfondsen betaald worden. De kosten stegen dus meer, dan dat ze daalden. De knaak is dus ook afgeschaft.

Een ander idee was het opheffen van de verschillen tussen particulier- en ziekenfondsverzekeren. Een volksverzekering zou het beste zijn. Ik ben alleen bang, dat als dit doorgevoerd gaat worden, de privé-klinieken als paddestoelen uit de grond schieten. Deze zijn natuurlijk duur en niet voor iedereen te betaalbaar. Hopelijk krijgen we dit niet, aangezien we dan met dezelfde problemen als Groot-Brittannië te maken krijgen. Daar hebben ze het systeem van de volksverzekering en privé-klinieken. Eén van de misstanden waar we dan mee te maken krijgen is het volgende.

Woont men ver van een ziekenhuis af en heeft men geen geld voor de dichtstbijzijnde privé-kliniek, dan moet men (zoals in Groot-Brittannië vaak gebeurt) ver reizen naar het ziekenhuis met een doodziek kind. Nederland is wat dat betreft gelukkig klein.

SPECIALISTEN PROBLEMATIEK

Nu naar de uitgavenproblematiek rond de specialisten. Ik maak een onderscheid tussen specia-

listen met vastgestelde budgetten en zonder vastgestelde budgetten.

Specialisten zonder vastgestelde budgetten kunnen zoveel patiënten helpen als ze willen. Dat is logisch, aangezien de patiënten allemaal premie hebben betaald. De overheid voorziet nog in een klein gedeelte van de kosten, die meestal goed in bedwang zijn te houden.

De specialisten met vastgestelde budgetten hebben grote problemen. Lange wachttijden en luchtbruggen naar het buitenland zijn meestal het gevolg. Dit is absurd aangezien alle patiënten, soms al jarenlang, hun premies hebben betaald en dus recht hebben op behandeling. Voor veel mensen kom deze behandeling te laat of zo laat dat in dat stadium van ziekte genezing veel moeilijker is.

We kunnen spreken van slecht beleidvormend onderzoek, als we zien dat ziekenfondsen wel de dure levensreddende luchtbruggen betalen, maar er niet voor zorgen dat de budgetten aangepast worden, zodat goedkoper kan worden geopereerd in eigen land. De capaciteiten zijn hiervoor aanwezig.

Als het beleid zou worden aangepast, zou een heleboel bezuinigd kunnen worden. Dit komt niet alleen de overheid ten goede, maar ook de kwaliteit van de gezondheidszorg. Het gerechtelijk apparaat hoeft dan niet meer beslissingen te nemen omtrent levensreddende P.T.C.A.-procedures (dotterprocedures) of luchtbruggen voor hartoperaties. We hebben de capaciteiten, dan moeten we die ook gebruiken.

RUUD LUBBERS, MANAGER IN DE POLITIEK

Arendo Joustra en Erik van Venetië schetsen in *RUUD LUBBERS Manager in de politiek* een portret van de meest gezichtsbepalende politicus van de jaren tachtig.

JOOST VOERMAN

Met het boek *RUUD LUBBERS Manager in de politiek* willen de journalisten Arendo Joustra (Elsevier) en Erik van Venetië (De volkskrant) enig reliëf aanbrengen in het vlakke beeld dat van Ruud Lubbers bestaat. Naar mijn mening zijn zij hier wonderwel in geslaagd. Praktisch op alle 296 bladzijden staan gegevens die ik niet kende.

Met name het interview met Harrie Terwisse, een studiegenoot van Lubbers, heb ik in één adem uitgelezen, vooral Lubbers' passages uit de almanak van Sanctus Laurentius spraken mij zeer aan.

"Het schijnt in het huidige studentenleven veelal een deugd te zijn een soort gemiddelde te vormen; het "beste" is tweemaal per week naar de sociëteit te gaan, drie jaar over kantjes (kandidaats) te doen, naar twee galafeesten per jaar te gaan; en zo zou men door kunnen gaan. Politieke overtuiging? Liefst niet, maar als er weer een verkiezing in de buurt is dan gaat men weer VVD denken en spreken, en KVP stemmen."

Een stukje verder op in het artikel schreef hij:

"Hoewel ik een goed glas bier bijzonder waardeer en een kroegjool tot een culturele manifestatie reken, geloof ik toch, dat het een misvatting is als men als student meent dat men door gezamenlijk zat te worden meer tot de ander komt dan door het verkrijgen van kennis en inzicht door gezamenlijke studie."

In de almanak schreef Lubbers ook een potistisch stukje over zichzelf, over hoe hij in de winter naar de sociëteit fietste. Dat ging zo: "Opgelucht stapte ik van mijn fiets, de deur naar de sociëteit stond half geopend; mijn witbesneeuwde jas begon direct zijn ware gedaante te vertonen door het smelten van de

sneeuwvlokken. Bij mij zelf gebeurde zo ongeveer het omgekeerde. Ik rechtte mijn rug, toverde een joviale en toch superieure glimlach op mijn gezicht en stapte naar binnen.

Zachtjes bestelde ik een whiskey en nestelde mij in de haardkring. Begerig keek ik naar het houtvuur in de haard waarvan de vlammen iedere keer weer met vernieuwde ijver om een net ingeworpen houtblok lekten om het dan ineens in vlam te zetten en één deel te laten worden van haar roes.

Ik snoof de geur van de whiskey op. Er zaten slechts een paar mensen rond het haardvuur. Gelukkig kenden ze mij zo goed, dat mij een al te luidruchtige jovialiteit bespaard bleef. Zo kon rust de ondertoon van ons samenzijn blijven, terwijl dit nu toch geen negeren betekende.

Zo nu en dan nam ik een slokje van mijn whiskey, prikkelde daarmee mijn tong en gehemelte, en liet de warmte ervan tot mij doordringen. Mijn ogen dronken het vlammen op dat in haar vernietigingsdrang betoverend was."

En al mijmerend over die vlammen schreef hij: "Het probleem voor de mens is slechts, dat hij altijd weer geneigd is zichzelf te ondergraven als het ware zijn eigen wezen te negeren. Uiteindelijk heeft de mens slechts de opgave

zichzelf te realiseren. Door zijn gedrag schept en vernietigt hij zichzelf voortdurend. De moraal is slechts een leidraad, de geboden niet meer dan richtingaangevers voor zijn daden, nodig in de voortdurende strijd die hij voert met zijn blindheid en zijn vaak op verminking gerichte geneigdheden."

"Glimlachend om mijzelf keerde tot de "realiteit" terug"

Hij ondertekende zijn stuk met R.F.M.L. De redactie van het verenigingsblad 't Rooster gebruikte een spreuk van Bordewijk uit Bloesentak, om de twintigjarige Ruud Lubbers te typeren: "Als je door hem eenmaal als persoonlijkheid bent aanvaard, merk je daar niets meer van."

MACHT

Meest interessant is zonder twijfel het interview met Van Mierlo waarin Van Mierlo's vriendschap met Lubbers en de Macht centraal staan: "Lubbers machtsinstinct wordt vaak romantisch overschat als gezegd wordt dat hij een meesterbrein is dat allerlei opzetjes bedenkt en slimmigheidjes uithaalt. Dat is lang niet altijd waar. Hij heeft iets ingénue. Er steekt bij hem niet altijd iets achter. Ik heb meegemaakt dat iedereen dacht dat hij iets heel slims had gedaan. "Meesterlijk zoals hij dat heeft opgezet," werd dan gezegd, terwijl ik wist dat het meer per ongeluk was.

Mensen hebben vaak geen idee van wat macht in werkelijkheid is. Macht bestaat vooral in de fantasie van mensen. Als het woord macht in een zin voorkomt staat er ook bijna altijd een misverstand in.....Het is een begrip dat door luie mensen wordt gehanteerd: als je "macht" zegt, hoef je verder niet meer na te denken."

Uit het interview met Van Mierlo krijg je de indruk dat Lubbers voor elke belangrijke beslissing naar Van Mierlo loopt. Of dat echt het geval is durf ik te betwijfelen.

KRITIEK

"In zijn rubriek "Als de dag van Vandaag" schreef Volkskrant-columnist, Jan Blokker dat hij tevergeefs op zoek was geweest naar passages waarin typisch Lubberiaanse "Affaires" aan de orde komen.

In een bijdrage aan MARE(?) reageert BB-columnist Juke de Vries hierop: "Blokker heeft in zoverre gelijk dat deze affaires niet uitgebreid worden behandeld, maar ze komen wel

aan de orde. Het aardige van de bundel is juist dat Lubbers aan deze affaires wordt herinnerd door politici zoals Aantjes en Van Aardenne die zelf door schandalen het veld moesten ruimen."

Vervolgens probeert De Vries een verklaring te vinden voor de waardering die Lubbers als minister-president weet op te wekken bij zijn politieke geestverwanten én vele van zijn tegenstanders.

De Vries komt tot vijf succesfactoren:

- Lubbers werkt hard en is in staat om informatie snel te verwerken, waardoor hij zijn tegenstanders dikwijls een stap voor is;
- Lubbers is een goed onderhandelaar en streeft naar compromissen;
- Lubbers verstaat het depolitiseren;
- Lubbers is een pragmatisch politicus die wars is van ideologiën;
- En Lubbers past zich snel aan bij de tijdgeest.

Ik zou hier nog een zesde succesfactor aan toe willen voegen: Lubbers heeft lol in het vinden van varianten. Een goed voorbeeld wordt gegeven door Wiegel.

"Van Agt en ik hebben een keer een heel klein grapje met hem uitgehaald. Dat wil ik na al die jaren wel eens vertellen. Ik hoorde van Van Agt dat de heer Lubbers weer op komst was. En toen zeiden we tegen elkaar: "Hij komt vast weer met een alternatief. Daar zeggen we gelijk ja op." Dus dat hebben we gedaan. We zeiden tegen hem: "Wat een fantastisch idee, Ruud".

Hij was zo verbaasd dat zijn twee gesprekspartners zijn idee zo briljant vonden dat hij maar weer op zijn alternatief begon te variëren. Zo kwamen we uit bij ons oorspronkelijk plan. Dat was het bewijs dat hij ervan houdt om steeds nieuwe varianten te verzinnen. Van Agt en ik hebben er toen hij weer weg was ontzettend om gelachen."

Aan het eind van zijn bijdrage zegt De Vries dat er naar zijn mening een concluderend hoofdstuk mist aan het boek, waarin de positieve en negatieve eigenschappen van Lubbers op een rijtje worden gezet. Dit had dan een vergelijking met andere premiers mogelijk gemaakt. Ik ben het op dit punt niet eens met De Vries. Ik vond het namelijk een verademing om een boek te lezen, waarin de conclusies niet worden voorgekauwd en waar ruimte wordt gelaten voor een eigen interpretatie.

HET EINDE DER GESCHIEDENIS?

Terwijl de Leidse universitaire gemeenschap zich druk maakt over de stropdas van Cees Bertels, wordt in de rest van de wereld gediscussieerd over het essay "The end of history" dat Francis Fukuyama in de zomer van 1989 in "The National Interest" publiceerde.

JOUKE DE VRIES

Fukuyama schrijft helder en heeft een duidelijke boodschap. Het economisch en politiek liberalisme heeft in de 20e eeuw gezegevierd waardoor het einde der geschiedenis is aangebroken. De 21e eeuw zal weinig politieke idealen meer kennen, het wordt een eeuw van grote saaiheid. Er zal alleen nog over auto's, magnetrons en hypotheek worden gepraat. De 21 eeuw wordt de eeuw van Ikea.

"The end of history will be a very sad time. The struggle for recognition, the willingness to risk one's life for a purely abstract goal, the world wide ideological struggle that called forth daring, courage, imagination, and idealism, will be replaced by economic calculation, the endless solving of technical problems, environmental concerns, and the satisfaction of sophisticated consumer demands."

Fukuyama schenkt in zijn essay aandacht aan twee opvattingen omtrent het verloop van de geschiedenis. De stroming van het idealisme, die zich baseert op Hegel, stelt dat ideeën de aanjaagmechanismen van de geschiedenis zijn. De tweede stroming - het historisch materialisme stelt in navolging van Marx dat economische tegenstellingen (de klassenstrijd) de motor is van de geschiedenis. Fukuyama zegt nu dat Hegel in 1806 (na de slag bij Jena) het einde der geschiedenis proclameerde. De principes van het politiek en economisch liberalisme waren destijds bereikt.

De 20e eeuw was volgens Fukuyama een eeuw van ideologische confrontatie. Het liberalisme werd geconfronteerd met het fascisme en marxisme. Beide stromingen zijn failliet waar-

door Fukuyama concludeert dat Hegel gelijk heeft gehad. Afwijkingen zijn mogelijk, maar de uitkomst is altijd weer het politiek en economisch liberalisme.

Fukuyama poneert hiermee een aardige stelling waarop echter het nodige valt af te dingen. In de eerste plaats concentreert Fukuyama zich teveel op economische tegenstellingen. Het is geheel de vraag of andere tegenstellingen - taal, religie, ras en noord/zuid - binnen het liberale raamwerk vallen op te lossen. In de tweede plaats zullen nieuwe ideologieën blijven ontstaan omdat elk politiek systeem nu eenmaal een elite kent. En elke elite heeft een ideologie nodig om de status-quo te handhaven. In de derde plaats schetst Fukuyama extremen: liberalisme aan de ene kant en fascisme en marxisme aan de andere kant. Gemakshalve gaat Fukuyama voorbij aan de opvatting dat het fascisme ook wel wordt beschouwd als een reactie ten aanzien van het marxisme. Fukuyama heeft daardoor geen oog voor de tussenvormen die zijn ontstaan juist doordat het liberalisme met andere ideologieën werd geconfronteerd. Stel dat het einde van de geschiedenis is genaderd, dan kan Fukuyama niet volhouden dat het zegevierende liberalisme hetzelfde is als het liberalisme uit de tijd van Hegel. Er is een sterk geleide economie ontstaan die gekenmerkt wordt door een sterk ontwikkeld bureaucratisch apparaat.

Fukuyama is echter zelf ook niet zeker van zijn zaak.

"Even though I recognize its inevitability, I have the most ambivalent feelings for the civilization that has been created in Europe since 1945, with its north Atlantic and Asian offshoots. Perhaps this very prospect of centuries will serve to get history started once again."

DE ZWARTE DOOS EN HOE HET VERDER MOET

Naar aanleiding van de vele reacties, en dit is niet gelogen, op onze brief waarin wij verzoeken of jullie willen komen met vragen, problemen en of kritiek lijkt het ons juist jullie op de hoogte te houden over de vorderingen op democratisch gebied binnen de vakgroep bestuurskunde. Ook willen we je in dit artikel informatie verschaffen over de plaats van de vakgroep bestuurskunde binnen de universiteit, de opbouw van de vakgroep en de problemen die spelen binnen onze vakgroep.

VAKGROEPSBESTUUR

Buiten het feit dat de vakgroep bestuurskunde geketend zit aan de faculteit der Sociale Wetenschappen en deze weer gekluisterd zit aan de universiteit zijn er zaken waarover ze zelf mogen beslissen. In het vakgroepsbestuur kan men beslissen over het hoofdvak bestuurskunde, dit is echter slechts een van de onderdelen van de studierichting bestuurskunde die door verschillende vakgroepen wordt verzorgd. Dit verklaart dat er naast het vakgroepsbestuur een studierichtingscommissie bestuurskunde bestaat waar knelpunten besproken worden die niet alleen het hoofdvak bestuurskunde betreffen. Zij zorgen ervoor dat problemen bij die vakgroep terechtkomen die het desbetreffende vak verzorgt.

KRITIEK

Nu hadden ze op de vakgroep al een tijdje het idee dat er heel wat borrelde onder de studenten en dat het hier niet alleen drank betrof maar ook kritiek op het reilen en zeilen van bestuurskunde. Het dagelijks bestuur van de vakgroep bestuurskunde wilde daarom met de studenten-leden van het vakgroepsbestuur borrelen over deze kritiek. Hierbij kwamen de volgende problemen bovendrijven: gebrekkige informatievoorziening, inhoudelijke kritiek (overlap, geringe samenhang tussen -en onduidelijke afbakening van de bestuurskunde vakken t.o.v. andere disciplines), roosterproblemen en

slechte tentamenplanning. Dat de deuren die wij met de inhoudelijke kritiek intrapten reeds uit de hengsels lagen bleek toen er al vrij vergevorderde plannen waren ter herziening van het onderwijsprogramma. In het studiejaar '90/'91 zal een nieuw programma voor het DI ingevoerd worden. De plannen hiervoor worden nu uitgewerkt door de onderwijs-coördinatiecommissie. Ook aan de overige kritiek zal serieus aandacht geschonken worden.

OPENBAARHEID

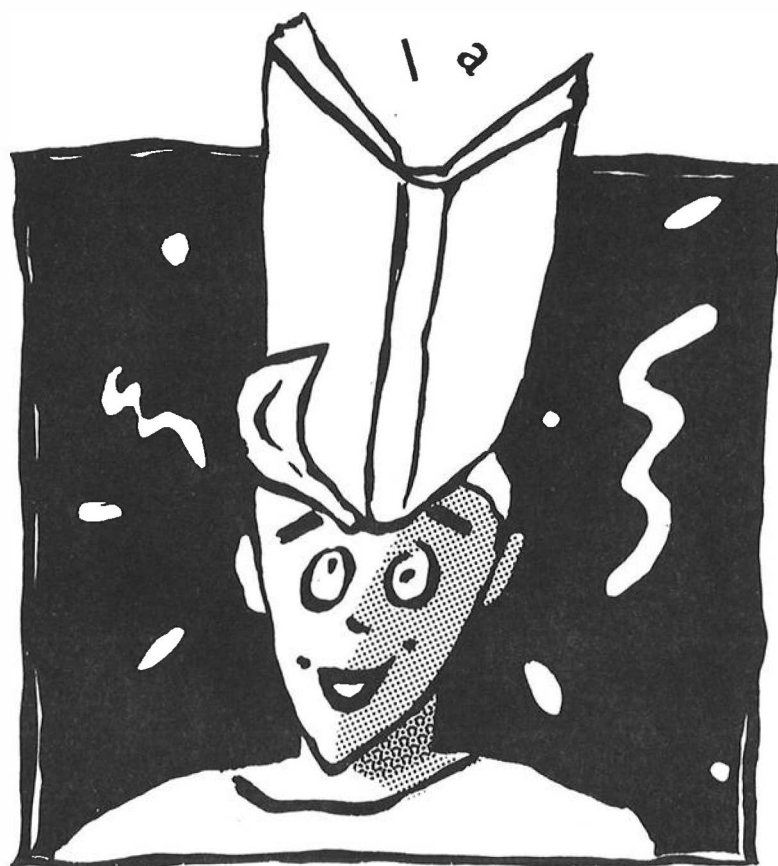
Als jullie hierover meer willen weten, wijzen we erop dat vergaderingen openbaar zijn en dat notulen ter inzage liggen op het secretariaat. Over vergaderdata kun je altijd met ons of Loes Hazewinkel contact opnemen. Dit kun je ook doen wanneer er volgens jou nog andere problemen zijn die aan de orde gesteld moeten worden.

Wij hopen dat wij hiermee voorlopig voldoende informatie gegeven hebben. Wij zullen jullie op de hoogte houden van de stand van zaken binnen de vakgroep bestuurskunde. Stelletje ingekakte meelopers, roert u!

Namens de studentenleden van het vakgroepsbestuur,

Saskia Ligthart
Tjeerd de Groot

boox for brains

BOOX

Voor studie, beroep en ontwikkeling
Specialist in buitenlandse boeken
Eigen import

VAN HET BESTUUR

GEACHT LID,

De tentamens zijn afgelopen, een nieuw semester staat voor de boeg. Het bestuur kan verheugd meedelen dat de boekenverkoop succesvol is verlopen en nu de tijd is aangebroken voor het organiseren van allerlei activiteiten. Dit doen we dan ook.

Om te beginnen met twee lezingen. De eerste door de heer J. Blaauw, een ex-hoofdcommissaris van de politie. Hij staat bekend om zijn smakelijke verhalen uit de praktijk. De tweede lezing zal worden gehouden door de heer G. de Vries. Hij vervult momenteel de functie als fractieleider van de VVD in het Euro-parlement.

De volgende activiteit die wij voor jou in petto hebben is een binnenlandse excursie gedurende een dag naar de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Er wordt een lunch door de BNG aangeboden. Kosten: het treinkaartje. Inschrijven en verdere informatie over deze excursie zijn te verkrijgen op de B.I.L.-kamer (SA05) tijdens het B.I.L.-beluur, iedere woensdagmiddag tussen 15.00 - 16.00 uur.

Verder is van belang dat jij 27 april vrij houdt. Op deze dag wordt het jaarlijkse B.I.L.-symposium georganiseerd. Het thema is een internationale vergelijking maken van het binnenlandse bestuur (zie artikel in deze B.B.). De volgende mededeling lijkt wat vroeg, maar de tijd gaat snel. De nieuwe eerstejaars komen sneller dan je denkt. Dus geef je op om mentor te worden.

Iets wat dit jaar niet in Leiden zal plaats vinden is de Landelijke Bestuurskunde Dag (LBD). Dit jaar is de organisatie in handen van de Universiteit Twente, Enschede. Zij organiseren de LBD op 28 maart. Het thema luidt: "Bestuur onder hoogspanning?". Sprekers zijn onder andere prof. mr. L.A. Geelhoed (lid van de WRR), prof. mr. J.F. Glastra van Loon (lid van de Eerste Kamer), drs. G.J.S. Uhl (Ministerie van Binnenlandse Zaken). Je krijgt nog nadere berichtgeving over deze dag.

Ik hoop jou snel op een van onze activiteiten te ontmoeten!!!

Met een vriendelijke groet,
namens het bestuur van de B.I.L.,

Nery Duivenvoorden
secretaris

B.I.L.-AGENDA:

- * Donderdag 22 februari: lezing door de heer J. Blaauw. Academie-gebouw, zaal 8 om 19.30 uur.
- * Donderdag 1 maart: maandelijke borrel bij Annie's Verjaardag om 17.00 uur.
- * Woensdag 27 maart: lezing door de heer G. de Vries. Plaats en tijd zal nog nader bekend worden gemaakt.
- * Donderdag 29 maart: Landelijke Bestuurskunde Dag in Enschede.
- * Vrijdag 30 maart: Binnenlandse excursie naar de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en Bank Nederlandse Gemeenten (BNG).
- * Vrijdag 27 april: B.I.L.-symposium.

HONGARIJE, 23 OKTOBER

Persoonlijke ervaringen op maandag 23 oktober op het Plein van het Rode Leger, voor het Parlementsgebouw.

HARRY P. LEEUW

Wat mij direct al opviel, kort na aankomst in Budapest, was de enorme stank en de smog die over de stad dreef. Ontzettend goor, dat daar niet iets aan gedaan wordt, dacht ik. Als men toch bezig is met hervormingen, dan is dit iets wat men terstond moet aanpakken, dunkt mij. Ik besloot om deze ergernis nog even voor mij te houden en te gelegener tijd deze vraag voor te leggen bij een van de vele lezingen en ontmoetingen met allerlei Hongaren; studenten, woordvoerders van oppositiepartijen en andere belanghebbenden.

REPUBLIEK

De volgende dag, maandag 23 oktober, was natuurlijk de grote dag voor alle Hongaren. De hoopvolle dag die vorig jaar nog was verstoord door oproerpolitie. Getuige zijn op het Plein van het Rode Leger, waar voor het eerst sinds 1956 de bloedige acties van Sovjet-militairen herdacht kon worden; op dezelfde plek, exact 33 jaar geleden, werden daar 400 Hongaren doodgeschoten. Twee dagen voor onze komst in Hongarije werd de enige communistische staatspartij opgeheven en er werd een nieuw etiket op geplakt: Hongaarse Socialistische Partij. Of er ook werkelijk in deze partij iets veranderd wordt door velen betwijfeld, zeker gezien het feit dat veel oude conservatieven de partij niet verlaten hebben. Wat veel belangrijker is, is dat tegelijkertijd de mogelijkheid werd geschapen tot toetreding van allerlei partijen op het politieke toneel. En nog voor juni 1990, waarschijnlijk al in april, voor het eerst sinds jaren weer vrije verkiezingen.

Maandagmiddag 23 oktober om 12.00 u. exact werd er een grondwetsartikel vernietigd door het parlement waardoor de Hongaarse Volksrepubliek werd opgeheven en werd er een nieuw

artikel aangenomen waardoor het land nu gewoon Republiek Hongarije heet. 's Avonds was er een grote optocht naar het plein voor het Parlement en werden er allerlei toespraken gehouden, onder meer door jonge aanvoerders of woordvoerders van nieuwe oppositiepartijen. Ze vertelden aan de enorme menigte wat voor plannen zij allemaal hadden met het land in de toekomst. Daarnaast waren er ook veel oudere mensen die nog heel bewust de bloedige acties van de Russen hadden meegemaakt in 1956, mensen die toen actief waren, die toen al hervormingen bepleitten. Deze mensen hebben de afgelopen 33 jaar ondergedoken gezeten omdat ze vervolgd werden. Of deze mensen hebben jaren lang hun mening moeten onderdrukken, moesten veel woorden inslikken. Bijna alle sprekers toonden ook hun frustratie jegens de partij die hen al die jaren eigenlijk voor gek heeft verklaard; de partij heeft de burgers nooit serieus genomen. Overigens is dat iets wat je nu ook hoort van Oost-Duitse burgers die nu vrijuit hun kritiek jegens de partij en de regering mogen uiten, telkenmale hoor je dan hun grootste kritiekpunt: dat de regering hen nooit serieus heeft genomen, hen nooit als volwaardige burgers beschouwd. Dat lijkt mij ook heel irritant.

Ik had het geluk dat ik in de menigte op het plein naast een Hongaarse vrouw stond die goed Duits sprak; zij troostte zich de moeite om alles wat er gezegd werd voor mij te vertalen, zodat ik een goede indruk kon krijgen van de grote veranderingen die het land nu doormaakt. Door haar vertaling werd mij ook duidelijk waarom men uitbundig en een enkele keer zelfs agressief reageerde. Zo was er bijvoorbeeld een nogal oudere man die naar voren trad en door de microfoon riep: "Kameraden....!" Daarna kwam er een enorm gefluit, boegeroep en werden er agressieve gebaren gemaakt. Er dreigden zelfs mensen massaal op de man af te stormen. Menigeen dacht dat het hier nog iemand van de oude communistische garde betrof. Echter, de man wilde een stunt uithalen; hij vervolgde: "Zo zijn we 33 jaar

lang aangesproken, nu zeg ik: Vrienden!", toen was alles weer goed.

RILLINGEN

Ik ben op de houten tribune geklommen om de manifestatie beter te kunnen zien; toen realiseerde ik mij pas echt wat een enorme menigte zich hier had verzameld, echt tienduizenden mensen, ongelooflijk! Als het dan plotseling doodstil wordt en men massaal het Hongaarse volkslied zingt en je ziet om je heen dat menige Hongaar een traantje wegpinkt, dan gaat er wat door je heen. Het grijpt ons denk ik niet zo hevig aan dat je mee gaat huilen, maar je krijgt toch wel een rilling door je ruggegraat. Natuurlijk voel je verwantschap met deze mensen, er is uiteraard iets dat je met elkaar gemeen hebt: als Europeaan voel ik mij heel duidelijk met de Hongaren verbonden, en niet in de laatste plaats omdat het medemensen zijn.

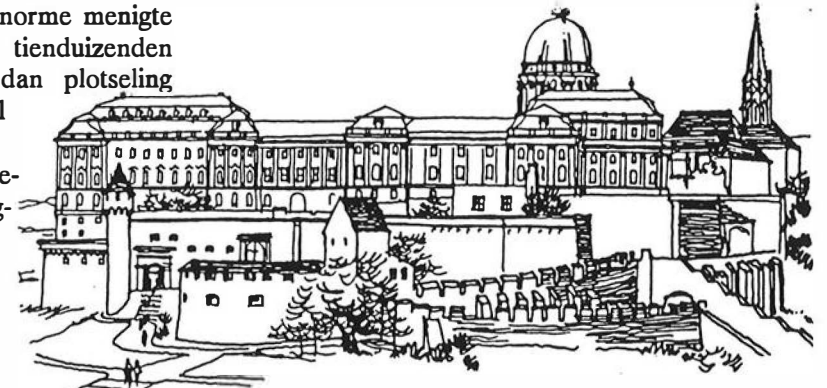
Op het plein zijn alle mogelijke westerse omroep-bedrijven aanwezig: ik zie televisiecamera's van de CNN, NBS, BBC, ZDF en ook onze eigen NOS. Als je hier staat op dit plein en je laat alles goed tot je doordringen, dan realiseer je je pas dat iets wat voor ons westerlingen zo vanzelfsprekend is, als het zeggen wat je wil, het schrijven wat je wil, lezen wat je wil, dat dit zaken zijn waar de Hongaar moet vechten, iedere dag weer. Het is mijns inziens heel nuttig als men zich realiseert dat veel vanzelfsprekendheden in ons vrije westerse deel van de wereld, in andere landen helemaal niet zo vanzelfsprekend zijn.

ANGST

Na afloop van de manifestatie heb ik veel mensen op straat aangesproken en hen alles over de situatie in hun land gevraagd en hoe zij alles persoonlijk ervaren. Toch merkte nog duidelijk een zekere angst bij iedereen, een angst dat het allemaal wel eens van heel korte duur zou kunnen zijn, de angst dat zelfs deze geweldloze manifestatie zou kunnen worden verstoord. Men had weliswaar niet meer de angst dat er plotseling vanaf de balkons door Russische militairen zou worden geschoten, maar

wel de angst dat de oproerpolitie mensen zou kunnen oppakken.

Op het moment dat je op het plein de hele manifestatie aanschouwt, denk ik dat het nog niet echt tot je doordringt wat je daar werkelijk meemaakt, je bent daar echt rechtstreeks getuige van een geweldig stuk

geschiedenis, dat realiseerde ik me pas later, toen ik weer terug was in Nederland; dan merk je pas dat het echt uniek is wat je daar hebt meegemaakt.

Het is overigens een fantastische tijd waarin wij leven, met deze enorme veranderingen in Oost-Europo, dat is echt ongelooflijk. Als je vroeger op school in geschiedenisboeken las over bijvoorbeeld een Franse Revolutie of een Industriële Revolutie en dergelijke, dan dacht ik: "Wat is het eigenlijk nu een enorm saai tijd; er gebeurt nu niets meer, ik zal wel niets meer meemaken van grote historische veranderingen." Welnu, er gebeurt op dit moment wat! Het is een groot geluk, en een voorrecht, denk ik, in deze tijd te leven waarin geweldig mooie dingen gebeuren; landen die decennia lang onderdrukt zijn, waar burgers als geestelijk gestoorden zijn behandeld, daar is nu een ontwikkeling op gang naar een vrije democratische wereld waar de burgers weer als volwaardige, mondige burgers worden beschouwd. Het is echt fantastisch dit van zo dichtbij op de voet te volgen.

Laten we hopen dat het definitief de goede kant op gaat met deze landen en dat we ooit nog eens zonder paspoort onbelemmerd van Moskou naar Lissabon kunnen lopen met alleen maar vriendelijke mensen onderweg. Wat een mooie droom! Misschien weldra realiteit.

EEN BEZOEK AAN BOEKHANDEL **KOOYKER** IS EEN STUDIE WAARD

- uitgebreide voorraad voorgeschreven en aanbevolen boeken voor alle faculteiten
- mogelijkheid tot kopen op rekening
- compleet pakket, inclusief buitenlandse titels, zo goedkoop mogelijk
- collectieve levering met korting

Openingstijden

Breestraat 93

Maandag van 13.00 - 18.00 uur
Dinsdag, woensdag en vrijdag van 09.00 - 18.00 uur
Donderdag van 09.00 - 21.00 uur
Zaterdag van 09.00 - 17.00 uur

Leidse Plein AZL

Maandag t/m vrijdag van 10.00 - 17.00 uur

KOOYKER
sinds 1863

Boekhandels:

Breestraat 93,
2311 CK Leiden.
Tel. 071 - 16 05 00.

Leidse Plein AZL,
Rijnsburgerweg 10,
2333 AA Leiden.
Tel. 071 - 16 05 15.